

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Карманенка Василя Васильовича

на тему: «Педагогічні умови формування лідерських якостей

у студентів економічних університетів»,

поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання

Тема дисертаційної праці Василя Васильовича Карманенка «Педагогічні умови формування лідерських якостей у студентів економічних університетів» є **своєчасною та актуальною**, по-перше, Україна відбудовується як суверенна, незалежна держава, а тому важливим для суспільства є економічний розвиток, що напряду залежатиме від майбутніх фахівців економічних спеціальностей. По-друге, **сьогодennя позначене прогресуючою ціннісною кризою**, що вимагає від економічних університетів приділяти увагу не тільки професіоналізації студентів, а й вихованню у них відповідних світоглядних орієнтацій, спрямованості на високі досягнення, любові до своєї Батьківщини. По-третє, в умовах **глобалізації та світової інтеграції, входження у Євроатлантичні структури** Україні необхідно зберегти нашу економічну і культурну самобутність. З огляду на це, суспільству потрібні майбутні економісти із сформованими лідерськими якостями, освічені, конкурентоспроможні, компетентні, здатні до інноваційного мислення, дії в динамічно змінюваних професійних ситуаціях, готові до творчої діяльності, самореалізації й самовдосконалення, здатні згуртовувати послідовників, фокусувати їх енергію і спрямовувати у русло державного будівництва та економічного розвитку України.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз тексту дисертації, автореферату та змісту публікацій

В. В. Карманенка дають змогу дійти висновку про наукову обґрунтованість і достовірність представлених результатів. Не викликає сумніву джерельна база (229 найменувань, із них 15 – іноземною мовою), що дозволило розкрити стан розробки досліджуваної проблеми, визначити понятійно-термінологічний апарат дисертації.

Здійснений В. В. Карманенком системний аналіз наукових джерел став підґрунтям для визначення методологічних підходів формування лідерських якостей студентів економічних університетів (компетентнісний, системний, діяльнісний, особистісно-орієнтований).

Зміст автореферату відображає зміст дисертації та досить повно висвітлює суттєві її аспекти, основні положення та висновки. Рівень апробації результатів дослідження є також достатнім і підтверджується участю дисертанта в науково-практичних конференціях різного рівня.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Достовірність і новизна результатів проведеного дослідження забезпечені методологічною обґрунтованістю його вихідних позицій, застосуванням комплексу різноманітних наукових методів, адекватних предмету, меті й завданням дослідження, оптимальною тривалістю дослідної роботи, об'єктивним аналізом здобутих результатів.

Дисертантом визначено й обґрунтовано педагогічні умови формування лідерських якостей у студентів економічних університетів (створення розвивального, особистісно зорієнтованого освітнього середовища з урахуванням індивідуальних запитів студентів і специфіки професійної діяльності майбутнього фахівця; забезпечення цілеспрямованого розвитку лідерських якостей студентів за допомогою використання інтерактивних форм і методів освітньої взаємодії; упровадження лідерської управлінської парадигми Школи лідерів на базі тренінгової програми); визначено критерії (особистісний, професійно-управлінський, командно-лідерський), показники (ерудованість, активність, рішучість, упевненість у собі, наполегливість,

ініціативність, працьовитість, самостійність, організованість, творчий підхід, товариськість, уміння переконувати, емоційна привабливість, спостережливість, самоконтроль, уміння налаштувати позитивну атмосферу в колективі) та рівні (високий, середній і низький) сформованості лідерських якостей у студентів економічних університетів.

Завдяки дослідженню В. В. Карманенка подальшого розвитку набули зміст, форми, методи формування лідерських якостей у студентів економічних університетів.

Рецензована праця сприяє пошуку шляхів вирішення важливої дослідної проблеми – формування лідерських якостей у студентів економічних університетів.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях

Основні науково-теоретичні положення й результати дослідження В. В. Карманенка висвітлено у 20 (16 одноосібних) публікаціях, із яких 7 – відображають основні наукові результати дисертації, 8 – апробаційного характеру, 5 – додатково висвітлюють наукові результати. Наукові положення, висновки та рекомендації достатньо повно представлено в означених друкованих працях. Проміжні й кінцеві результати дослідження публікувалися упродовж тривалого часу. Структура, зміст, результати дослідження, основні висновки, викладені в авторефераті, відповідають і відображають основні положення дисертації.

Основний текст дисертації представлено у вступі, трьох розділах, висновках, додатках.

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми; сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення; визначено методи, експериментальну базу, подано відомості щодо апробації та впровадження результатів дослідження в практику діяльності закладів вищої освіти.

У першому розділі «Формування лідерських якостей у студентів

економічних університетів як педагогічна проблема» розглянуто стан дослідження наукової проблеми у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та виховній практиці; уточнено ключові поняття дослідження; розкрито особливості формування лідерських якостей у студентів економічних університетів.

У другому розділі «Діагностика сформованості лідерських якостей у студентів економічних університетів» подано критеріальну характеристику та діагностичну методика для визначення рівнів сформованості лідерських якостей у студентів економічних університетів, проаналізовано стан сформованості лідерських якостей студентів економічних університетів.

У третьому розділі «Дослідно-експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування лідерських якостей у студентів економічних університетів» визначено педагогічні умови формування лідерських якостей у студентів економічних університетів; подано результати формувального етапу експерименту; проаналізовано кількісні та якісні результати дослідження.

У Висновках представлено та схарактеризовано результати здійсненого дослідження, обґрунтовано значущість питань, які вивчалися, для можливого їх використання в освітньому середовищі економічних університетів. Універсальність й ефективність запропонованих педагогічних умов підтверджена результатами дослідно-експериментальної роботи. Спрогнозовано наукові проблеми, які можуть стати предметом подальших досліджень.

Матеріали, подані в додатках, загалом сприяють повноті сприймання основного тексту. Список використаних джерел, а також посилання на них у тексті дисертації здійснено, загалом, з дотриманням вимог.

Оцінюючи позитивно хід та результати дослідження **Василя Васильовича Карманенка**, вважаємо за необхідне звернути увагу на деякі побажання і питання, що можуть розглядатись у дискусійно-полемічній площині:

1. З приводу першого речення наукової новизни «вперше обґрунтовано педагогічні умови формування лідерських якостей у студентів економічних університетів» можна згадати дисертації Б. Головешко «Педагогічні умови формування лідерських якостей у майбутніх фахівців з адміністративного менеджменту у вищому навчальному закладі», Лі Цзиці «Виховання лідерських якостей майбутніх менеджерів в освітньому середовищі університету» (де теж виокремлюються і обґрунтовуються педагогічні умови)

2. У параграфі 1.1. варто було б більше приділити уваги розгляду гуманістичних теорій лідерства (теорія ціннісного обміну (С.Кучмарські, Т.Кучмарські), теорія «Сервант-лідерства» (Р.Грінліф). Також, доречно було б згадати, що існують деструктивні теорії лідерства (макіавеллізму (Н.Макіавеллі, Крісті, Гайз), теорія «надлюдини» Ф.Ніцше, теорія деструктивного лідерства Ейнарсена)

3. У параграфі 1.3., особливо у висновках до відповідного пункту першого розділу варто було б більше уваги приділити обґрунтуванню специфіки формування лідерських якостей студентів економічних університетів, зосередивши увагу на професійно важливих якостях. Їх варто було б представити рельєфніше. Чим відрізняється лідер у економічній сфері від лідера-педагога, лідера-медика, лідера-митця, лідера-спортсмена, військового чи політичного лідера. Де фахові знання, професійна підготовка у галузі?

4. Бажано було б узгодити сутність і структуру поняття «лідерські якості студентів економічних університетів» із системою критеріїв і показників діагностичного інструментарію (с. 86). Можливо, подати це у таблиці.

5. У дисертації наголошується: «Зважаючи на названі вище нами критерії та показники, визначено три рівні сформованості лідерських якостей у студентів економічних університетів, як-от: високий, середній, низький»

(с.93). Чому тільки три рівні, а не п'ять? Варто обґрунтувати звідки взялось три рівні.

6. Педагогічні умови відбираються за допомогою методів наукового дослідження, обґрунтовуються і впроваджуються, реалізуються. Які це методи? Аналіз наукової літератури, вивчення педагогічної практики, узагальнення досвіду педагогічної діяльності, експертної оцінки тощо. Педумови дібрані у результаті застосування методів наукового пошуку є обґрунтованим. Варто над цим подумати.

Висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційної праці й є приводом для наукової дискусії.

Загальний висновок

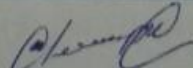
Аналіз дисертації, автореферату й опублікованих праць дає достатні підстави для того, щоб дійти висновку про те, що дослідження Карманенка Василя Васильовича «Педагогічні умови формування лідерських якостей у студентів економічних університетів» є завершеним, цілісним, самостійним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення. Ураховуючи актуальність, новизну, значущість результатів дослідження для педагогічної науки в цілому та теорії і методики виховання зокрема, рецензована робота заслуговує на позитивну оцінку. Дослідження відповідає пп. 9, 11–13 Постанови Кабінету Міністрів України «Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» від 24.07.2013 р. за № 567 (зі змінами), а її автор – Карманенко Василь Васильович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки,
Національного університету
і природокористування України,
Міністерства освіти і науки України

ПИС ЗАСВІДЧУЮ
Сопівник відділу кадрів
М.В. Михайліченко
06 249 р.

 Р. В. Сопівник